సామర్లకోట ప్రాజెక్టు ప్రాంతం: ఇరిగేషన్ సహకార సంఘాలు

ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని సామర్లకోట కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టు ప్రాంతంలో పనిచేస్తున్న ఇరిగేషన్ సహకార సంఘాలకు ఒక ప్రత్యేకత వుంది. దేశంలో మరెచ్చటా ఇటి సహకార సంఘాలు ఇంత చక్కగా పనిచేయడం లేదు. విత్తానికి సహకార పద్ధతిపై ఇరిగేషన్ నీళ్ళు కల్పించడం సాధ్యం కాదేమోనన్న సందేహాలు కూడా కొన్ని సందర్భాలలో వెలిబుచ్చబడినవి. కాని సామర్లకోట ప్రాంతంలో ఈ సంఘాలు అద్భుతంగా పని చేస్తూ అటి సందేహాలన్నిటినీ తొలగిస్తున్నవి.

తుల్యభాగ ఇరిగేషన్ స్కీము

దెల్లా ప్రాంతంలో వున్న తుల్యభాగ మరుగు కాల్వనుంచి పంపులతో నీరు తోడించి, సాగుకు నష్టయి చేయడానికి ఈ స్కీము ఉద్దేశించబడింది. తుల్యభాగ తుడి గట్టున 50 హార్స్‌పవర్‌గల రెండు నీరుతోడే యంత్రాలు గల పేషన్ పంపు, 40 హార్స్‌పవర్‌గల ఒక నీరు తోడే యంత్రం తో మరొక పేషన్ వున్న పంపింగ్ స్టేషన్ ఇంకొకటి వుంది. ఈ స్టేషన్‌ల నుంచి 12 అంగుళాల పరుగులతో కాల్వలలోకి నీరు తోడబడుతున్నది. ఈ నీటిని మొదటి పంట 50 నాళ్లకు, రెండవ పంట సాగుకు, చెరుకు తోటలు వేయడానికి ఉపయోగిస్తున్నారు. వెయ్యి ఎకరాలలో వరి పండించడానికి, దానిలోనే సగం భూమిలో రొటేషన్ పద్ధతిపై చెరుకు పండించడానికి ఈ నీరు ఉపయోగపడుతుంది.

ఈ నీటితో లాభంపొందేవారు ఈ పంపింగ్ స్టేషన్లక్రింద రు. 75,000 లు పెట్టుబడి పెట్టారు. ఈ స్టేషన్లకు విద్యుచ్ఛక్తి నష్టయి చేయడానికై విద్యుచ్ఛక్తికాలకు వుపయోగం ఒక లక్ష రూపాయలు, కేటాయించడం మినహా అన్ని రూపంలో ఏమీ సహాయం చేయలేదు.

ఈ స్కీము క్రింద సాగయ్యే వెయ్యి ఎకరాల భూమికి మూడేళ్ల కొకసారి రెండవ పరిపంటకు కాల్వనీరు యిచ్చి ఎకరాకు రు 6-4-0 నుంచి రు 7-0-0ల వరకు నీటిశిస్తు వసూలు చేస్తుండేవారు. ఈ పంపింగ్ స్టేషన్లు స్థాపనతో ఆ భూమిలో ప్రతి ఏటా రెండవ పరిపంట వేయడమే కాకుండా ఎకరాకు రు 25 లు సాధారణ నీటి చెల్లించి చెరుకువంటి పెద్ద పంట కూడా పండిస్తున్నారు. నీటి నష్టయి క్రింద సంఘానికి నెలకు రు 1,200 ల నుంచి రు. 1,300 ల వరకు ఖర్చు అవుతున్నది. రెండవ పంటకు మొత్తం నీటినష్టయి క్రింద రు. 4,500 లు ఖర్చు అవుతున్నది. ఎకరాకు రు. 25 లు నీటి తీర్వా వసూలుచేస్తే ఈ ఖర్చులే కాకుండా ఇప్పటి యంత్రాలు తిరిగి పనికిరాకుండా పోయినపుడు కొత్త యంత్రాల స్థాపనకు అవసరమైన తరుగు నిధిని కూడా సమకూర్చుకున్నవని సంఘంవారు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ప్రభుత్వం క్రవ్వించిన కాల్వల ద్వారానే ఈ నీరు కూడా నష్టయి చేయబడుతున్నందున కాల్వ నీరు నష్టయి కాని సమయాలలోనే పంపుల ద్వారా నీరుతోడి నష్టయి చేయడానికి వీలవుతున్నది.

ఈ స్కీముక్రింద 345 మంది ఆసాములకు చెందిన 1,019 ఎకరాలకు నీరు నష్టయి అవుతున్నది. వారిలో అయిదెకరాల లోపు భూవసతి గలవారు 305 మంది వున్నారు వారి క్రింద 687 ఎకరాల భూమి వుంది అయిదు, పది ఎకరాలమధ్య భూవసతి గలవారు 27 మంది వున్నారు. వారిక్రింద 214 ఎకరాలు వుంది ఏడెకరాలకు పైన వున్న 13 మంది క్రింద 118 ఎకరాలు వుంది. కాబట్టి ఒక హెక్టు భూమి చిన్న వ్యవసాయదారులు కిందనే వుంది వారందరు ఈ సహకార సంఘంలో సభ్యులుగా వున్నారు ఈ సంఘాన్ని సహకార శాఖ రిజిస్ట్రారు చట్టం మేరకు రిజిస్టర్ చేశారు.

కీర్తిపూడి సొసైటీ

కీర్తిపూడిలో "దిపోలవరం టూల్ పెల్ ఇరిగేషన్ కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ" అనే సంఘం వుంది ఏలేరు నదీ ప్రాంతానికి చెందిన 22 గ్రామాలలో 153 గొట్టపు బావులు నిర్మించడానికి సంఘం నిర్ణయించింది వానిలో 84 బావులు ఇప్పటికి నిర్మించి పనిచేస్తున్నవి కూడా. వీనివల్ల లాభం పొందేవారు ఈ స్కీముక్రింద సాగయ్యే భూమికి రైతులు ఒక్కొక్క గొట్టపు బావికి రు 3,000 ల చొప్పున చెల్లించారు. రు 15,000 ల షేరు పనతో ఈ సంఘం స్థాపించబడింది కాని ఇప్పుడు నిర్మించబడిన 84 బావులకు ప్రజలు రెండు లక్షల రూపాయల నగదు చెల్లించారు మరో 69 గొట్టపు బావులు నిర్మించి మొత్తం 153 బావులు పూర్తిచేయాలని సొసైటీ సభ్యులు నిర్ణయించింది ఇప్పుడు చదరపు మైలుకు 10-12 గొట్టపు బావులు చొప్పున నిర్మించి ఒక్కొక్క బావినుంచి గంటకు 5,000 నుంచి 8,000 గ్యాలన్ల నీరు లభిస్తుంది కాబట్టి ఒక్క బావి నీటిని మరొక బావి లాగివేసే అవకాశం తక్కువ. ఒక్కొక్క బావిక్రింద 20 ఎకరాల భూమి సాగు అవుతుంది మొత్తం 3,000 ఎకరాల భూమికి సొసైటీ నీరు నష్టయి చేయగలుగుతుంది. ఈ స్కీముక్రింద రైతులు ఖర్చు పెట్టే సొమ్ము రు 4½ లక్షల వరకు వుంటుంది. కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టు నిధినుంచి ఈ స్కీముకు అవసరమైన విద్యుచ్ఛక్తి నష్టయి చేయడానికై విద్యుచ్ఛక్తి రు 4½ లక్షలు కేటాయించబడింది గొ[illegible] వగైరా కొనుగోలుకు సొసైటికి రు 6[illegible] అప్పు మంజూరు చేయబడింది.

పెదురుపాక, సావరం సొసైటీ

పెదురుపాక, సావరం గ్రామాలకు "ఫిల్టర్ పాయింట్ ట్యూబ్‌వెల్ ఇరిగేషన్ సొసైటీ ఒకటి వుంది. దెల్లా ప్రాంతంలో రెండు గ్రామాల చుట్టుప్రక్కల "ఫిల్టర్ పాయింట్" గొట్టపు బావుల నిర్మాణానికి ఈ సొసైటీ పూనుకొన్నది. ఇప్పటి కన్నుదే 18 "ఫిల్టర్ పాయింట్లు" స్థాపించబడినవి. మరి 164 "ఫిల్టర్ పాయింట్లు" స్థాపించే వుద్దేశం వుంది. ఒక్కొక్క ఫిల్టర్ పాయింట్‌కు రు 3,000 లు ఖర్చు అయింది దీనిని ప్రజలే నగదుగా చెల్లించారు. మొత్తం ఈ స్కీముక్రింద ప్రజలు మూడులక్షల రూపాయలకు పైగా ఖర్చుపెట్టారు. ఈ స్కీముకు అవసరమైన విద్యుచ్ఛక్తి నష్టయి ఏర్పాటుకుగాను విద్యుచ్ఛక్తి శాఖకు రు 6,70,000 లు కిమ్మ్యూనిటీ ప్రాజెక్టునిధి నుంచి అప్పుగా యివ్వబడుతుంది. పదేళ్లలకు ఒక "ఫిల్టర్ పాయింట్" చొప్పున 3,000 ఎకరాల భూమికి ఈ స్కీముక్రింద నీరు నష్టయి అవుతుంది.

బిక్కవోలు లింగాల చెరువు ఇరిగేషన్ స్కీము

బిక్కవోలు లింగాల చెరువు ఇరిగేషన్ సహకార సంఘం లిమిటెడ్ ఏప్రిల్ క్రింద రిజిస్టర్ చేయబడి ప్రాజెక్టు పరిధినుంచి సహాయం లేకుండానే అప్పటినుంచి పనిచేస్తున్నది. ఈ స్కీము క్రింద కాల్వలో నీరు అదనంగా వున్నపుడు ఆ నీటిని ఒక ప్రభుత్వంవారి చెరువులోకి యంత్రాలతో తోడి నిల్వ చేస్తారు. ఆ నీటిని మొదటి పంటకు, అదనంగా నీరు కావలసినపుడు రెండవ పంటకు ఉపయోగిస్తారు. చుట్టుప్రక్కల [illegible] వర్షంతో ఈ చెరువు నిండదు. ముఖ్యంగా మొదటి పంట తర్వాత సాధారణంగా ఎండిపోయి వుంటుంది. ఈ సొసైటీ సభ్యులు నుంచి రు. 5,000 లు బాటా ధనంగా సేకరించబడింది కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంకునుంచి రు 23,000 లు అప్పు తీసుకున్నారు 40-20 హార్స్‌పవర్ గలిగి గంటకు 27,000 గ్యాలన్‌ల నీరు తోడే ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు స్థాపించబడినవి. ఈ స్కీముక్రింద 264 మంది రైతులకు చెందిన 500 ఎకరాలభూమి సాగుఅవుతున్నది. వారిలో అయిదెకరాల లోపు భూవసతి గల రైతులు 254 మంది వున్నారు. వారిక్రింద 39[illegible] ఎకరాల [illegible] సతి అయిదుమంది చేతిలో 48 ఎకరాలు వుంది మిగిలిన 56 ఎకరాలు పదెకరాలకు పైగా భూవసతి గల వలసవారి చేతిలో వుంది.

ఇతర సహకార సంఘాలలోవలెనే ఇతనిది కూడా అధికభాగం భూమి సొసైటీ సభ్యులైన చిన్న వ్యవసాయదారుల చేతిలోనే వుంది. వారిలో [illegible] మంది రైతులు ఒక్కొక్క గొట్టపు బావికి రు 3,000 ల చొప్పున చెల్లించారు. రు 15,000 ల షేరు పనతో ఈ సంఘం స్థాపించబడింది కాని ఇప్పుడు నిర్మించబడిన 84 బావులకు ప్రజలు రెండు లక్షల రూపాయల నగదు చెల్లించారు మరో 69 గొట్టపు బావులు నిర్మించి మొత్తం 153 బావులు పూర్తిచేయాలని సొసైటీ సభ్యులు నిర్ణయించింది ఇప్పుడు చదరపు మైలుకు 10-12 గొట్టపు బావులు చొప్పున నిర్మించబడినవి ఒక్కొక్క బావినుంచి గంటకు 5,000 నుంచి 8,000 గ్యాలన్ల నీరు లభిస్తుంది కాబట్టి ఒక బావి నీటిని మరొక బావి లాగివేసే అవకాశం తక్కువ. ఒక్కొక్క బావిక్రింద 20 ఎకరాల భూమి సాగు అవుతుంది మొత్తం 3,000 ఎకరాల భూమికి సొసైటీ నీరు సప్లయి చేయగలుగుతుంది. ఈ స్కీముక్రింద రైతులు ఖర్చు పెట్టే సొమ్ము రు 4½ లక్షల వరకు వుంటుంది. కమ్యూనిటీ ప్రాజెక్టు నిధినుంచి ఈ స్కీముకు అవసరమైన విద్యుచ్ఛక్తి నష్టయి ఏర్పాటుకుగాను విద్యుచ్ఛక్తి శాఖకు రు 6,70,000 లు కిమ్మ్యూనిటీ ప్రాజెక్టునిధి నుంచి అప్పుగా యివ్వబడుతుంది. పదేళ్లలకు ఒక "ఫిల్టర్ పాయింట్" చొప్పున 3,000 ఎకరాల భూమికి ఈ స్కీముక్రింద నీరు నష్టయి అవుతుంది.

కడపలో గ్రౌండ్ లెవెల్ వాటర్ రిజర్వాయర్ కు డిప్యూటీ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ సంజీవరెడ్డి గారు 19న తేదీన శంకుస్థాపన చేసినప్పటి ఫొటో

"తరుమారు"

రచన
శ్రీ అలూరు భుజంగరావు

దేవాలయం అంతా ఒక్కమాటు గుప్ మన్నది. పెళ్ళికొడుకు సూర్యం కనుపించడం లేదన్న విషయం ఆ నోటా ఆ నోటా పడి నిడదింటి పైభాగంలో వున్న మాదాకా వచ్చింది ఒక ముసలతను పిగదుస్తూ వచ్చి "మాకారా బాబూ పెళ్ళి కొడుకు మాయమై పొయ్యాడు... ....పెళ్ళి కూతురు తరపువాళ్ళు లోపలిటో మంటున్నారు" అన్నాడు

అంతవరకూ ప్రకాశాన్ని పాటుపడమని ప్రాణాలు తోడేతున్న రాజు చివ్వునలేచి నిలబడి, "ఏమిటి పెళ్ళికొడుకు కనుపించడం లేదా? ఒకవేళ వంటరిగా ఎక్కడికయినా పోయాడేమో మనుషుల్ని పంపండి!" అన్నాడు.

వాకు అసలు విషయ మేమిటో అర్థం కాక గుడ్లు వప్పగించి చూస్తున్నాను. రాజులో వున్న తాపత్రయంగానీ ఆదుర్దాగానీ ప్రకాశంలో ఏమాత్రమూ కనుపించడంలేదు అతను తాపీగా "తాతా, నీకెందుకు పోయి పడుకో! సరేగానీ, నీవు పెళ్ళికొడుకు తరపూ? లేక పెళ్ళికూతురు తరపా" అని అన్నాడు.

తాత ప్రకాశం పై ప్రశ్నని ఎందుకు వేశాడో అర్థం కాక "నే నీ దేవాలయంలో వుండే పని వాడిని బాబూ!" అన్నాడు.

"మరి నీ కెందుకీ ఆదుర్దా? పెళ్ళివాళ్ళు వచ్చి దేవాలయంలో కాగా పెళ్ళి జరిగినా జరక్కపోయినా, నీ మామూళ్ళు నీకు తప్పవు! దయవుంచకు....మేము ఇప్పిస్తాము పో!" అన్నాడు ప్రకాశ్.

ముసలతనికి ప్రకాశం హాస్యం అర్థం కాక దిగాలుపడి చూస్తున్నాడు.

"వుండవా, నీవు మరీనూ! తాతా, వాడి మాటలో పేంగానీ, అసలు ఏం జరిగిందో, వివరంగా చెప్పు అన్నాడు ప్రకాశం

"జరిగిందానికి ఏముంది బాబూ? రాత్రి పదిగంటలకు లగ్నమాయె పెళ్ళికొడుకూ, పెళ్ళికూతురికీ. ఆ పరికి భోజనాలు పెట్టాలని ఆర్భాటపడుతూ ఆ రాత్రి సర్దిం చేసుకున్నాడు పెళ్ళికూతురి అలంకారం కూడా అయింది ఇక పెళ్ళికొడుకోసం సరంగుడుతాగాలిచారు పీటలమీదికి తీసుకుపోవడానికి ఎక్కడా కనుపించలేదు. అందుకు గందరగోళంగా కలా మాట అనుకు టున్నారు ఇక్కడి ఎవరో వున్న అరికిడి కాపాడుపల్లవారు ఇహ లాభం ఇక్కడి వున్నదేమోనని నే నిటు వచ్చాను!" అని ముసలివాడు తనకు తెలిసిన సంగతంతా చెప్పాడు.

"ఒరేయ్, ప్రకాశ్. కేవలి లెండిలెండి కిందికుపోయి, అసలు విషయం ఏమిటో కనుక్కుంటాం" అంటూ రాజు మమ్మల్ని కొట్టుకునేసి పెళ్ళి జరగవలసిన సంగతేమో అని దేవాలయం మండపం ఎగ్గరిపు పోయాం.

2

మేం మండపం దగ్గిరకు పోయేసరికి పరిసరం అంతా పల్లెలోలాగా వుంది మండపపు స్తంభాలకు వెలుగుతున్న రెండు గాసోలైట్ వెలుగులోనూ మనుషులు అతి అదుర్దాగా అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నారు పూజారి తాంబూలాలూ, కొబ్బరికాయలూ, కొత్త బట్టలూ ముందు పెట్టుకు కూర్చుని దిగాలుపడి చూస్తున్నాడు వాటివంక అని తనకు చెందిన తరువాత పెళ్ళికొడుకు ఎవరైనా వుంటే ఎంత బాగుండూ అన్నట్టు కొత్త బట్టల్లో కిర్రుకిర్రు మని శబ్దం చేసుకుంటూ నడుస్తున్న ముత్తైదువులు ప్రకాశం అప్పటికి స్థిరంగా విజృంభించి వున్నాడు.

ఇంతలో పూజారి కూడా మండపం దిగి ముత్తైదువుల దగ్గిరకు వచ్చాడు "ఏమి చేయటి? ఆ చుక్కలిచేరి ఆమ్మాయి కనుపించడం లేదా? అట్లా చెప్పండి. నే నా అమ్మాయిని చూడగానే గమనించాను. ఏదో వేషగతి వుందని! కాకపోయినా, అరగడియ క్రితం అట్లా వచ్చి ఇట్లా పోయిందా? ఆకను ఎటు పెండ్లికొడుకును వదిలిందా? ఆకను ఎటు జరిగితే అటు చూస్తుండేది" అని పెద్దగా నేను బతకలేను ఈ రాత్రే, ఇప్పుడే ఇక్కడి పిట్టూరి "నాగతేమిటంటా, ఇదిట్లా ఆనూ మూడూ అవుతుందని తెలిస్తే ఆపతల ఇంకో పెళ్ళయినా పప్పుకునే వాడిని" అన్నాడు ముఖం వేళ్ళాడవేసి.

"వుండవయ్యా, మీకు వున్న రోగమే అదే! ఆపతల కొంపటు తగలబడి చస్తూ వుంటే, నీ రూపాయి డబ్బులకు వచ్చినర్దమే మహా!" అంటూ ఒక ముత్తైదువు మా దగ్గిరకు రొప్పుకూ వచ్చి, "ఏం బాబూ అలా విలబడ్తారేం? మీరు కలగజేసుకోకపోతే ఎలా? కొంచెం వెతకండి, ఆచేలకు అడ్డంగా ఎవడి పడుగో తగ్గండి ఎక్కడైనా దొరుకుతాడేమో!" అన్నది జాలిగా ఏడుపుముఖంతో బహుశా ఆమె పెళ్ళికూతురుకు దగ్గర బంధువు అయివుండుంటేమో ననుకున్నాను.

కొంత ఆడవి మాటల్ని కాదనలేక, కొంత పీటలమీది పెండ్లి చెడిపోతున్నదే అనే దుగ్ధతో "పదరా రాజూ, ప్రకాశం, ఉత్తి, రే, లేచి పోదాం, వెతుక్కుపోదాం" అంటూ అడుగు ముందుకు వెయ్యబోతున్నాను ఇంతలో ప్రకాశం నా చేయి వుచ్చుకొని వారించాడు "మనం వెళ్ళడం అనవసరం, వాళ్ళు కనుపించవద్దు కనుపించినా వాళ్లని మనం తీసుకు రాలేము!" అన్నాడు అతి ప్రశాంతంగా. వాడి సందర్భంలో మాట్లాడిన మొదటిమాట ఇదే! ఆ ముత్తైదువు ముందుకువచ్చి ప్రకాశాన్ని పోల్చిచూసి, "ప్రకాశం నీవేనా? బాబూ జానకి కిటికీ తడిపిడుతూ ఏడుస్తున్నది పోవూ!" అన్నది.

"అదే, అది కావలంటే పోవడానికి అభ్యంతరమని కాదు! అసలు విషయం చెబుతాను [illegible] సరం అనుకొంటే వెతకండి నా కభ్యంతరం లేదు" అంటూ ఏదో కొత్త విషయాన్ని చెప్పడానికి తయారయ్యాడు ప్రకాశం నేనూ, రాజూ, పూజారీ ముత్తైదువులూ మరికొందరూ అతనిచుట్టూ పోగై అతను చెప్పేది వినడానికి ఆదుర్దాగా ఎదురుచూస్తున్నాము. గేస్ లైటు కూడా అతని మాటల్ని వినడానికేమో అన్నట్టు నిరంగా నిశ్చలంగా వెలుగుతున్నై.

"ఇప్పటికి దాదాపుగా ఐదారు గంటల క్రితం" అని చెప్పసాగాడు ప్రకాశం.

"ఐదారు గంటల క్రితం ఏమిటి? సాయంత్రం అనకా?" అన్నాను నేను.

"సాయంత్రం అనిదానికి పొద్దిగా పీల్లేదు ఎందుపల్లంటే అప్పుటికి పొద్దూకింది అట్లాగనీ పూర్తిగా పొద్దూకిందనడానికి వీల్లేదు. ఇంకా వెలుగు వస్తూనే వుంది" అన్నాడు ప్రకాశం.

"ఎలాగో ఒకలా చెప్పవియ్యకోయ్, మధ్యలో నువ్వేమిటి?" అని గదమాయించాడు రాజు నన్ను. ముత్తైదువు కూడా నా వంక అదోరకంగా, పాసంలో పుడకను చూసినట్టు చూడసాగాడు. కిక్కురు మనకుండా వూరుకున్నాను.

"అంటే, అప్పటికింకా పందెచీకట్లు పూర్తిగా వ్యాపించలేదు. మనుష్యుల ముఖాలు అస్పష్టంగా. గుర్తించడానికి వీల్లేకుండా కనుపిస్తున్నై. నేను అప్పుడే బస్సు దిగి కాలవ దగ్గిరనుంచి నాలుగు మైళ్ళు నడిచివాడం వల్ల, ఆ దూరంగా వున్న మర్లపాలెం దగ్గిర నల్లబండిమీద కూర్చున్నాను నేద తీర్చుకోడానికి. పల్లని గాలి వంటవాళ్ళ అరుపులతో పాటు తాలింపు తాలూకు సువాసనల్ను మోసుకు వస్తున్నది. అప్పుడే వచ్చిన చుట్టాలూ, ఇంకా వస్తున్నవాళ్ళూ హడావిడిగా సామాన్లు సర్దుకుంటున్న సందడిలాగా చెవులబడుతూంది మధ్య మధ్య పసిపిల్లల ఏడుపు వినిపిస్తోంది ఈ పెళ్ళి సందడినంతా విచిత్రంగా, తామరాకుమీది నీటిబొట్టులా అంటకుండా చూస్తున్నించి చూస్తూవుంటూ తెలియని భావాల్తో నిండుతున్న నాకు ఏవో గుసగుసలు వినిపించినై. అంతవరకూ మర్లపాలెం వైపుకు వీపుపెటి కూర్చున్న నేను తప్పున అటు వైపుకు తిరిగాను. ఎవరో ఒక ఆడా, ఒక మొగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. స్వరాలు వినపడుతున్నై. మనుషులు కనబడటం లేదు" అని అపాడు పూపిరి తీసుకోవడానికి ప్రకాశం.

"అంటే ఆ మాట్లాడేది వాళ్లేనంటా?" అన్నాను నేను.

"నేనుమాత్రం ఎలా చెప్పగలను?" అంటూ తిరిగి చెప్పడం ప్రారంభించాడు ప్రకాశం. "ఆ రెండు స్వరాల్లోనూ ఇదమిత్థం స్వరం బాగా స్పష్టంగా దాపీంగా వున్నది అది ఇలా ఐతే, ఈ విధ్వంసానికి ఇంత అలస్యంగా వచ్చామేం? అడిగింది కొంత విషాదం, కొంత గద్దింపూ కిల్చిన స్వరంలో.

"ఆడస్వరం దిగాలు పడ్డదూ, దిగులు పడ్డదూ ఏమో అదంతా నాకు తెలియదు. చెవుక నేను వొరుపుగా. కాపీ యిప్పుడు అర్థం అయింది. నీవు లేకుండా ఒక్కతివి బతకలేను. ఇది నిజం!" అంటూ ఏడవ సాగింది.

"పురుష స్వరం తగ్గి అని "ఐతే, ఇదేలా? బాలా మొండిపని చేస్తావుగా? నువ్వు లోపలికి అనవలసి వచ్చింది...." అని ఇంకేదో చెప్పబోయింది.

"అదంతా నాకు తెలియదు. నీవు లేకుండా నేను బతకలేను ఈ రాత్రే, ఇప్పుడే ఇక్కడి నుంచే వెళ్ళాలి మనం. లేకపోతే రేపొద్దున ఈ కొచ్చాగ్యురాల్ని చూడవు. కావాన్ని మాత్రమే చూస్తావు!"

"సరే అట్లాగే వెడ్దాం! నా పరిస్థితి మటుకు ఎలా వుందో నీకేం తెల్సు? నువ్వాడదానివి గనుక బయటపడ్డావు. కాకపోయినా ఎన్ని సార్లు చెప్పాను, విన్నావా నా మాట?"

"తరువాత మర్లపాలెంవారి కనిపిన నవ్వడి. రాజుల గలగలల్తోపాటు వినిపించింది దాంతో వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారని అర్థం చేసుకున్నాను. అప్పుడు మాత్రం ఎవరో వియోగబాధలో వున్న ప్రేమికుడి పిలుపులు ఎక్కడికో పోవాలనుకుటున్నారు అనుకున్నాను కాని ఇప్పుడు ఆలోచిస్తే...." అని ఆ పాడు ప్రకాశ్.

"ఇంక సందేహం దేనికీ! వాళ్లే అయి వుంటారు" అన్నాడు రాజు.

మొదటి ముత్తైదువ "దానోన్నేరుపడ్డ అబ్బాయి ప్రాణాలు కొరికింది గామాన్లు మరేం చేస్తాడు? పడిచేక పెళ్ళివుంటాడు!" అన్నది.

ప్రకాశం అందుకుని "వాళ్ళ స్వరాల్ని బట్టి చూస్తే, ఆ అబ్బాయి విధిలేక వచ్చినట్టులు లేదు అతను, ఆ అమ్మాయి అలా పోతాం అన్నందుకు చాలా సంతసించి, ఈ విషయానికి ఎంత కింత ఆలస్యం చేశావు? అన్నట్టు మాట్లాడాడు" అన్నాడు.

ఇంతలో ఒక వ్యక్తుడు పెండ్లికొడుకు తరపవారు మమ్మల్ని పిలిచి, "ఆగండి అసలు నేను మొదట్లోనే చెప్పాను దాన్ని విలబడ్డారు అని! విలవనే విలిబాడు నెత్తిన రాయి పెట్టనే పడి..." అన్నాడు దుగ్ధగా.

"ఎవరి ఆ అమ్మాయి? ఎక్కడ పరిచయం వున్నట్టులున్నదే!" అన్నాడు ప్రకాశం.

"అమ్మాయి ఆనకండి దానోన్నేరుపడ్డ అదేం అమ్మాయి? దయ్యం అయి లేనా?" అన్నాడు ముసలతను పసిగా.

"పోనీయండి దయ్యమే అనుకోండిగానీ. అసలు విళ్ళిద్దరికీ పరిచయం ఎన్నాళ్ళనుంచీ అట్లాను? కొంచెం క్లుప్తంగా చెప్పండి" అన్నాడు రాజు

"ఐదు సంవత్సరాల క్రితం ఒకనాటి సాయంకాలం ఈ పెద్దమ్మ మా కొంపలో దాపురించింది అంటే మా యింట్లోకి అడ్డెకు వచ్చింది అప్పటికి నా నునుమీసు సూర్యం కూర్చు ఏడమరలు తెలియనిస్థితిలో వున్నాడు మే మందరం వారిని పనివాళ్ళుగానే చూసే వాళ్ళం. దీని భర్త హైస్కూలు మాస్టరు మహా పెద్దమనిషి. చేయెత్తి దండంపెట్టవచ్చు విధంగా ఆయన్ను చూసే ఇల్లు ఇచ్చాము కానీ, ఏం చేసేట్టు? గుర్రాలీ పూవుకు ముల్లు వున్నట్టు ఆ మహాసీయుడికి యీమె దాపురించింది."

వచ్చినరోజు సాయంత్రమే వీడితో సరసల్లాపం ప్రారంభించింది అయినా మేమంతా చూస్తూనే వూరుకున్నాము. మా వుద్దేశ్యంలో సూర్యం ఎన్నడూ ఇలాంటి పనులూ చేస్తాడనుకోలేదు. కానీ ఒక రోజు: ఆ రోజు బాగా మునురువచ్చింది పీళ్ళిద్దరినీ బయటకుపోనీ పట్టేశాము. ఇంకేమిటి? విమిషాలమీద దీన్ని మాస్టరుగారికి తెలియనివరిచి ఇల్లు ఖాళీచేయిద్దాం అనుకున్నాను కానీ ఈ పెద్దవ ఆలా చేస్తే కాలవలోదూకి చచ్చిపోతానన్నాడు. అదీ అలా నే హతంపటింది. నిన్నటి ఆపదనికి ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేశాం. ఒక్కటీ సాగలేదు. చివరకు ఇవి ఎలాగో ఆ మాస్టరు చెవుల పట్టదీ ఆ తరువాత ఆ మహారాజు ఒక్క రెండు నెలుమాత్రం బ్రతికాడు. ఆ రెండు నెల్లూ కూడా దిగులుగా శవంలా బ్రతికాడు. ఒకి రలికాలపు తెల్లవారుజామున అకస్మాత్తుగా గుండె ఆగి చనిపోయాడు.

"ఆయనగారు కాస్తాపోయాక ఇక వీళ్ళ ఆటలు చెప్పడానికి నీలాగ ఆయన కొంత డబ్బు ఆస్తి వుంచిపోయాడు. ఓహో! అది ఇక వీళ్ళ ఇక దీనం పెలిగినట్టు పెలిగింది ఆరేడునెలలకి ఏడులేకపోయింది ఏడు అహర్నిశలూ దానిల్లోనే వుండసాగాడు. భోజనం కాపీ అన్నీ దానింటోనే! మరి వాళ్ళిద్దరికీ ఏం ఏకాదాలు వచ్చినయ్యో ఏమో నెల రోజులనుంచీ దాని గడప తొక్కడం మానేశాడు. అంత క్రితం ఎన్నిసార్లు పెండ్లి ప్రస్తావన తెచ్చినా ఏ దా అనేవాడల్లా వాడంటే వాడు పెండ్లికి సిద్ధపడ్డాడు. మరి ఒకే ఇంట్లో వుండబట్టా దా, దానిమీదా పెండ్లికి పిలవాలి. లేకపోతే కాగుడు తడవన్నాడు. నేను మొదట్లోనే వద్దన్నాను కాని నా మాటలు వినకుండా పిలిచాడు. పలిచ మిది!' అని గట్టిగా నిట్టూర్చాడు ముసలతను.

"ఐతే, పెళ్ళికొడుకు మీకు మనుమడన్న మాట!" అన్నాడు రాజు

"అవును నాయనా కూచురుబిడ్డ! మాకు వాడొక్కడే... ఎన్నో ఆలస్యం వాడు [illegible] ఇదివరకు ఏమీ చదివలేదు. పేదవాళ్ళ పిల్లవాడు ఏదో పనిచేసి బతుకుతూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు ఏమీ పనిలేకుండా పోయింది. ఇంట్లోనే వుండి అప్పుడప్పుడు మా చుట్టూ తిరుగుతూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు వాడు ఎక్కడ వున్నాడో ఏమో! ఇప్పుడు ఇక్కడ ముసలివాళ్ళం మేమిద్దరమే మిగిలాం. ఇదిగో ఇదే మా ఇల్లు" అని ఆ ముసలతను ఇంకేదో చెప్పబోయింది.

"ఇదే, పెళ్ళికొడుకు మీకు మనుమడన్న మాట!" అన్నాడు రాజు

"అవును నాయనా కూచురుబిడ్డ! మాకు వాడొక్కడే... ఎన్నో ఆలస్యం వాడు [illegible] ఇదివరకు ఏమీ చదివలేదు. పేదవాళ్ళ పిల్లవాడు ఏదో పనిచేసి బతుకుతూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు ఏమీ పనిలేకుండా పోయింది. ఇంట్లోనే వుండి అప్పుడప్పుడు మా చుట్టూ తిరుగుతూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు వాడు ఎక్కడ వున్నాడో ఏమో! ఇప్పుడు ఇక్కడ ముసలివాళ్ళం మేమిద్దరమే మిగిలాం. ఇదిగో ఇదే మా ఇల్లు" అని ఆ ముసలతను ఇంకేదో చెప్పబోయింది.

"ఆ పిల్ల పేరు ఏమిటి? ఎక్కడ వుంటుంది? ఆ పిల్ల తల్లిదండ్రులు ఎవరు? ఆ పిల్ల ఎక్కడ చదువుకుంటుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పుట్టింది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పెరిగింది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పెళ్ళి చేసుకుంటుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ కాపురం చేస్తుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పిల్లల్ని కంటుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పిల్లల్ని పెంచుతుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పిల్లల్ని పెళ్ళి చేస్తుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ మనవళ్ళ ముఖం చూస్తుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ ముసలిదై ఎక్కడ చస్తుంది? ఆ పిల్ల ఎక్కడ పుట్టి ఎక్కడ పెరిగి ఎక్కడ పెళ్ళి చేసుకుని ఎక్కడ కాపురం చేసి ఎక్కడ పిల్లల్ని కని ఎక్కడ పెంచి ఎక్కడ పెళ్ళి చేసి ఎక్కడ మనవళ్ళ ముఖం చూసి